

As miñas lembranzas de D. Victoriano Taibo

Antonio Valverde

Ao redor dos anos 50 tiveron a gran sorte de coñecer e manter unha relación de grande amizade con D. Victoriano Taibo.

Ambos os dous acudiamos acotío ao taller de ourivaría que tiña Angel Cajarville “Mareque” para traballar no acibeche na rúa Carral da cidade de Vigo, nun primeiro andar dun local interior na casa onde estaba unha tenda de calzado chamada “Lobato” e que agora segue a ser tenda co nome de “Mantecas”. No mesmo lugar estaba o taller de “Fotograbados Rilop”, moi amigos do “Mareque” que falaba con eles de fiestra a fiestra do escuro patio interior.

Cando o “Hotel Moderno” modernizou as instalacións e fixo uns locais que daban á rúa Marqués de Valadares, pero entrábase pola mesma rúa Carral, Sindo (Gumersindo) Taboada, un dos xenros de Pepe González que era co seu irmán Cesáreo – o produtor de cine- dono do “Hotel Moderno” e que tamén era un dos que coma min acudía ao taller do “Mareque”, xestionou o aluguer dun daqueles locais para o “Mareque” e este cambiou o taller para alí.

Ao taller do “Mareque” acudía unha morea de xente do máis diverso pero o que máis abundaba era xente da cultura. Escritores, pintores, escultores, ourives,...e tamén estudantes coma min que daquela inda que traballaba andaba pelexando co Dereito Romano pois ía para “picapleitos”.

É bo que lembre algúns dos que máis acotío acudían ao taller que van ir saíndo segundo me lembre deles e se falta algún, que me perdoe:

Por suposto **D. Victoriano Taibo** que é o protagonista destas lembranzas.

Xulio **Sigüenza** o xornalista do Faro de Vigo.

“**Bene**” o fotógrafo tamén do Faro de Vigo.

O escritor Álvaro **Cunqueiro**, unha fantasía camiñante e director do Faro de Vigo.

O director do desaparecido Pueblo Gallego, Xosé María **Castroviejo** que paraba coa bicicleta no taller de camiño para coller o barco que o levaba a Moaña onde moraba.

O gran pintor **Laxeiro**, certamente histriónico ao contar calquera historia ou conto da súa vida, certo ou inventado pola súa fervente imaxinación.

Urbano **Lugrís** o pintor. Que pintou as paredes da cafetería que estaba nos baixos do hotel con motivos mariñeiros como non había de ser menos pois era o seu tema preferido.

Mario **Granell**, decorador de cerámica. Non había taberna en Vigo e arredores que non tivese cuncas decoradas co nome do usuario feitas por el ou polo seu amigo “Antucho” Cordón fillo do Xeneral Cordón que pelexou contra as tropas alzadas do Xeneral Franco.

O pintor paisaxista de mariñas ata que perdeu a vista, Abelardo **Bustamante**, sempre de calzas de pana e botas de cazador, nado en Cuba e Vigués de sentimento. Del dixó Laxeiro: *En la luz de tus cuadros palpitará eternamente el amor de un cubano, al que se le secaron los ojos de tanto sentirnos y amarnos.*

Mario González mestre de debuxo do Instituto Santa Irene. Era pequeniño, vestido sempre de preto, ao falar mesmo parecía que rechouchiaba e todo el dábase o xeito dunha pardaliña.

Ramón Ribas pintor, estudante da Escola de Artes e Oficios de Vigo que se foi vivir a Lausana (Suiza) onde acadou moitos éxitos.

Xavier Varela Guillot pintor que pola cor da pel e o xesto da faciana acuñaábámolo “**O Tagalo**”. Estudante tamén da Escola de Artes e Oficios de Vigo.

Leopoldo Fernández Varela pintor de afección e vendedor de zapatos “**o zapatillas**”.

Sindo Taboada.

Juan Martí Lago empregado do Banco Exterior que foi trasladado á sucursal do banco en Sidi Ifni, que bebía as cuncas de viño, e aínda bebe, como se asubiase para dentro e por iso lle puxeran o alcuño de “**Pajarito**”.

Urbano Gascón que tiña representacións.

Xulio Alén corredor de seguros. Unha filla del viviu co escultor de cabalos – un grupo deles corna a Praza de España de Vigo- Xoán Xosé Oliveira Vieitez de Palas de Rei –Tui.

Carlos Pazos, pai e fillo, os dous empregados da Caixa de Aforros de Vigo.

Montenegro López que moraba no Pazo da Raposeira e tiña unha fasquía que semellaba un personaxe de Valle Inclán, pequeno, espelido, vestido de preto e sempre de sombreiro e voz atiplada e non se libraba de que lle chamasen “**Salta na corda**”.

Era fillo de Amador Montegro Saavedra, escritor encadrado no grupo chamado os “Continuadores” e fundador do semanario de Lugo “A Monteira” e foi Membro fundador da Real Academia Galega e o primeiro que redactou o seu discurso de ingreso en galego. Gabábase de ser escritor pero eu non lin nin escoitei nin res escrito por el. Non obstante seu irmán Amador –que foi Aparellador do Concello de Vigo- si escribiu unha “Historia Íntima de Vigo” e que teño o orgullo de telo dedicado por el.

Suárez un xestor que tiña a oficina a carón do taller. Tamén tiña xestoría en Pontevedra e ía aló na moto cando levou una estomballada que case o deixa coxo. Ao preguntarlle como fora o accidente dicía que “se lle correra o viño a un lado”.

Antonio Davila “O chato” escultor discípulo de Mareque na Escola de Artes e Oficios que marchou a vivir cunha francesa chamada Joselin a un castelo que esta tiña en Angulema (Francia). Fixo exposicións da súa obra en moitos lugares, un deles México onde acadou moito éxito. .

Perfecto Marcos Romero ourive, tamén discípulo do Mareque na Escola de Artes e Oficios. Foi bolseiro pola Deputación de Pontevedra para estudar na Escuela de Bellas Artes de Madrid. Ten obra exposta no Museo de Pontevedra. E un Cáliz e unha coroa da Virxe de Lourdes na igrexa parroquial de Mondariz Balneario.

Meu irmán **Xesús** escultor, cando por veces viña de Madrid, e que tiña unha grande amizade con Laxeiro, Lugrís e Cunqueiro.

E para remate, eu.

O taller do Mareque era un local pequeno polo que poucas veces estarían xuntas máis de cinco ou seis persoas. Por iso as máis das veces, xa fose polo mediodía ou no serán,

seguíase a conversa na taberna do Elixio que estaba ben preto xa que soamente cumpría cruzar a Porta do Sol e entrar na ruela da Aurora.

Máis que unha conversa que tivese un plan ou un tema concreto, era unha conversa, mentres se ollaba como traballaba o Mareque, sobre os máis variados temas. Escusado é dicir que de política non se falaba máis que contadas veces e sempre co medo que impuña a represión do réxime franquista, pero non deixaban de estar presentes as historias dos que puideron fuxir e dos que caeron abatidos e ata se apuntaban nomes dos que foran capaces –ás veces presumindo e tendo a gala de iren á “caza do home”- de cometeren semellantes barbaridades.

D. Victoriano se non falaba el, que érase o que máis lle cumpría, estaba a asexar a faciana dos presentes ou dos que falaban, e cun xesto espreitante e desconfiado que lle asomaba aos ollos por embaixo da cellas ao tempo que nos beizos aparecía un sorriso retranqueiro que tan ben plasmou o pintor Maside no debuxo que aparece na publicación do ano 1956 do libro titulado DA AGRA ABERTA Contos e lëndas, e que el sabía achantar detrás do reflexo dos lentes que no devandito debuxo non aparecen.

Pero se falaba el, entón que a ninguén se lle pasase polo pensamento interrompelo porque nun intre habería de ouvir a recriminación de D. Victoriano dicíndolle **“¡cale coño que estou falando eu!”**.

Vestía sempre un traxe preto, e se era inverno un gabán, unha bufanda e un sombreiro da mesma cor e calzaba unhas botas que salientaban polo tamaño e había quen lle facía o chiste de dicirlle *¿Como se pode facer poesía con eses pés e esas botas?*. Pero tiña que ter moita confianza e ser moi oportuno pois non era home que soportase ben as bromas.

O certo é que era un home grande e xa con pouco pelo e branco e xa tamén un migallo curvado pero a súa fasquía era de home rexo.

Por veces púñase a contar unhas historias monótonas e aborrecentes e dáballe máis voltas ao tema que as que dá un rodicio e había que pór moito xeito para cambiar o tema ou coller a porta pois non había outra saída.

Xa Mareque cando entrabas dábache o sinal cun chiscar de ollo ou outro xesto ou ben as agachadas dicíache **“hoxe o Taibo estache bo”** e cando o Taibo estaba bo era unha ledicia escoitalo.

Uns dos temas máis frecuentes nas conversas de D. Victoriano eran os da fala. Foi un dos fundadores das Irmandades da Fala xunto con Risco, Lugrís e outros que naquel entón reivindicaban o uso do “g” e do “j” no lugar do “x”, cousa que fai Taibo no seu libro Abrente.

Levábao o diaño cando ouvía usar mal a fala, e a maioría de nós ou non a sabíamos usar ou cometíamos erros ao usala. Entón comezaba a corrixirnos e aproveitaba tamén para facer

crítica da Real Academia Galega da que el era membro desde o ano 1948 que leu o discurso de ingreso titulado ROSALIA DE CASTRO PRECURSORA DA FALA e dalgún dos seus compoñentes do que non se libran nin Ramón Otero Pedrayo –que foi o que lle contestou ao discurso de ingreso na Real Academia Galega- nin Aquilino Iglesia Alvariño porque lles achacaba que **“estaban a inventar o galego partindo do tardo latín”**.

Xa comentando a Gramática Galega que no ano 1931, en segunda edición, publicou Manuel Lugrís Freire pai de Urbano Lugrís e compañeiro de Victoriano nas Irmandades de Fala, recomendaba enteirarse do contido da gramática **“Aínda que non sexa máis que para facer o contrario do que manda, dispón e ordena”**.

De feito, o libro DA AGRA ABERTA iníciase co capítulo *Par'ós lectores cursidosos leren* que amais de ser unha exaltación da escritura en galego contén unha manchea recomendacións para usar ben a fala. E fina o devandito libro cun Vocabulario de Palabras acepcións, frases e xiros, por el recollidas nas vilas e bisbarras onde el morou ou exerceu de Mestre. Unha morea delas recollidas na bisbarra do Val Miñor, do Baixo Miño ou concretamente da parroquia de Morgadáns.

En todo o texto salientase esa teima de Taibo pola fala do pobo. Así o di na paxina 12:

“... estes contos e léndas van ditos no linguaxe dos nosos eidos...”

E na paxina 14:

“Pois nestas páxinas non se inventa nin res nin se derrama nada. Todo nelas, no qu'ô linguaxe se refire, axusta-se ô falar do pobo, garda fidelidade ô significado das palabras, e ô seu valor en composición, tal como as nosas xentes as usan.....”

E para el, como recolle na paxina 16:

“...a millor regra ha ser ouvir ô pobo e imitalo.”

E se non botar man do portugués, como escribe na paxina 26:

“Non hai máis lícita angueira par'ô escritor en galego, qu'a ca de botar man da axuda do portugués.....”

Sempre estaba a falar de Santiago de Compostela onde el naceu e como Mareque tamén era de alí, non paraban de discutir cousas daquela bisbarra. Por exemplo: Taibo sostiña que o nome da praza compostelá era **A Quintá** ou **A Quintán** e nada de A Quintana.

Ou púñanse a recitar ou cantar estrofas da poesía “Casta dos celtas” que escribiu Alfredo Brañas. Este poema foi presentado no ano 1931 nas Irmandades da Fala sendo secretario D. Victoriano e encargóuselle a seu irmán Luís Taibo que lle puxese música para facer un dos Himnos Galegos que despois adoptou como o seu Himno as Mocidades Galegas.

Luís Taibo emigrara a México onde exerceu de médico pero era un bo compositor de música para orfeóns. Púxolle música a moitos poemas de escritores galegos entre eles a algún de Vitoriano.

E non deixaban de contar anécdotas e cousas que lembraban de cando eran rapaces.

De como xogaban ao pateiro, a buxaina, ás bolas, ao corra o galorcho,....

Este xogo “o corra o galorcho” non era outro que como ao parecer non había moitas pelotas ou non había cartos para gastar nelas, substituíanas cun galorcho e daban patadas nel como se foxe un balón de xogar ao fútbol.

Destas conversas sacou Taibo un artigo que publicou no Faro de Vigo onde, entre outras causas, aseguraba que o fútbol tiña sido orixinado en Galicia.

Polo visto un enxeñeiro inglés veu a Santiago de Compostela a estudar o Pórtico da Gloria da catedral e fixo unha copia dela. Coñeceu e namorouse de Carolina Otero –La bella Otero- e pasmou co xogo do corra o galorcho.

Volveu para “a pérfida Albión” levándose esas tres xoias.

Non conta que pasou coa copia do Pórtico da Gloria.

Nin que camiño levou a Bella Otero pero sábese que esta volveu a Portas de onde era nada.

Pero si contaba que cando viñan os ingleses da Royal Navy ou do Cable Inglés a Vigo, xogaban ao corra o galorcho.

Claro está que o modificaran e en vez de darlle patadas ao galorcho, pateaban unha pelota ou un balón. Ademais puxéranlle nomes ás distintas accións do xogo. Chamábanlle Gol cando o galorcho, boeno, o balón, pasaba das dúas pedras que marcaban a porta, agora portería de dous paus e verdadeira forma de porta. Corner cando se facía un saque de esquina. Outside, “orsai” en linguaxe da xente do pobo. Penalti e outros nomes.

E así foi como o fútbol naceu en Galicia e volveu a ela pola cidade de Vigo e dende aquí ao mundo enteiro.

Tamén no artigo titulado El furancho onde amais de falar do Vigo vello e da importancia que tivo a sardiña no seu desenvolvemento, fala de *“esos vigueses que ahora, precisamente ahora, lucen en el ojal de la solapa de sus chaquetas una sardinita de plata oxidada con una V de oro, que es la letra inicial del toponímico Vigo, son beneméritos de la ciudad, vigueses doscientos por cien, dignos de todo encomio y especial mención, ya que consciente o inconscientemente, que de todo puede haber, ostentan con legítimo orgullo y rinden así fervoroso y cotidiano homenaje al ser de que más intensa, desinteresada y eficazmente laboró por la prosperidad y grandeza de la ciudad de sus amores.”*

As tales insignias facíaas Mareque e levámolas case todos os que iamos polo seu taller. A miña perdéuseme nas moitas voltas que me deu a vida.

A retranca que tiña reflíctese en todos os seus escritos. Ese contar dicindo e non dicindo, ese falar e escribir tan galego que non se define se é de broma ou non, tan típico en escritores galegos como Xulio Camba, Wenceslao Fernández Florez, ou outros, cun fondo de amargo escepticismo que non convida a rir pero si a sorrir, tíñao el abondo.

Outro dos temas, e non sei por que pero sempre acababan falando da revolta dos Irmandiños. Quizás fose unha maneira de relembra as “revoltas de clases” e curarse da imposibilidade de falar deses temas na actualidade pola prohibición do réxime ditatorial que estaba no poder.

Pero non só se falaba. Tamén había lugar para a música. Cando isto ocorría tamén había que ter en conta o xenio do Taibo, pois se se cantaba, case sempre cancións populares e festivas, se o Taibo entendía que a canción non estaba axeitada ao seu senso musical, logo mandaba calar dicindo: **“¡Non é así, vostedes desafinan!”** e pretendendo corruxir e dar unha lección cantaba el só, pero sen as palabras da cantiga, soamente o son **“tuararara, tuararara, rara”**.

Está claro que as cancións eran cancións xocosas e populares.

Por exemplo:

*En Ourense un tenor había
que estaba un pouco frouxo das harmonías,
das harmonías,
tenor maldito,
tenor maldito,
que lle escapaba o vento
por certo sitio,
por certo sitio.*

Recordando a festa dos Maios que se celebraba en Santiago de Compostela:

*Señor Arcebispo dea-no lo Maio
¡bai que carallo leva aquel can
.....*

Ou a festa, tamén a dos Maios de Pontevedra:

*Levántate Maio de enriba de min
non vaia se-lo conto que mexes por min.
E se mexas, mexa con coidado
Non vaia se-lo conto que morra afogado.
.....*

Un día lembrábanse do poema que un tal “Pimpinillos” lle dixera a San Caralampio na festa do tal Santo.

Eu non coñecín ao “Pimpinillos” pero si tiveren a sorte de presenciar a procesión que lle facían a San Caralampio no seu día.

Non recordo o día pero habería de ser ou no mes de xuño ou no mes de setembro porque era cando eu ía a Santiago de Compostela a render os exames na Facultade de Dereito.

Pasaba en procesión pola Porta Faxeira acompañado por unha chea de xente as máis delas caras coñecidas como asiduos ao “chiquiteo” nas tabernas da rúa Do Franco ou outras moitas que estaban espalladas pola vila.

Todos eles dicían ser devotos da Confraría de San Caralampio.

O San Caralampio estaba representado por unha escultura policromada figurando un home baixo que tapaba soamente as súas partes cun pano branco e recostábase nun tronco dunha arbore como se precisase apoio para terse en pé.

Ferido por frechas como un San Sebastián pois esas haberían de ser as causantes do seu martirio.

Os ollos regalados coa mirada perdida no alto do ceo.

A faciana gordecha cuns coloretos rosadiños e o nariz algo máis que rosadiño. Toda ela lembraba as de moitos dos “chiquiteiros” que con candeas acesas ou apagadas en fila á dereita e esquerda da imaxe, ían acompañándoo pola rúa.

No sei se me esquezo dalgunha estrofa do poema do “Pimpinillos” pero as que lembro sonche estas:

Santo que estás nesas andas

con xesto de borreante.
¿Quen eras ti fai seis anos
que ninguén te vira diante?
Aquí tes ao Pimpinillos
Que aínda que o queiras negar
el foi quen che puxo seis mil
almas no fogo de devoción.
¿E vas deixar que eu morra
probe, triste e sen traballo
sen botarme unha man amiga?
¡Pois vaia un Santo do carallo!

Na conversa non se falaba da parentela de cada quen pero eu sabía que Taibo tiña dous fillos. Fuco e máis Yoya. Con Fuco e a súa noiva iamos de excursión moitos festivos durante un tempo. Despois souben que emigrara seica ao Brasil e nunca máis tiven noticias del. Tampouco entre nós falabamos do pai.